

2010-cu il üçün Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI¹

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2010-cu ildə də xarici iqtisadi əməliyyatlar neft-qaz sektoru üzrə müsbət saldoya, qeyri-neft sektoru üzrə isə mənfi saldoya malik olmuşdur.

Neft-qaz sektoru üzrə ümumi daxilolmalar əsasən neftin və təbii qazın ixracı və bu sektora cəlb edilən xarici kapitalın hesabına formalaşır. Bu sektor üzrə ödənişlər isə mənfəətin və investisiyaların repatriasiyasını, avadanlıqların və xidmətlərin idxalını əks etdirir. 2010-cu ildə neft-qaz sektoru üzrə yaranmış ümumi müsbət saldo 19.5 mlrd. \$ olmuşdur.

Tədiyə balansının əsas göstəriciləri

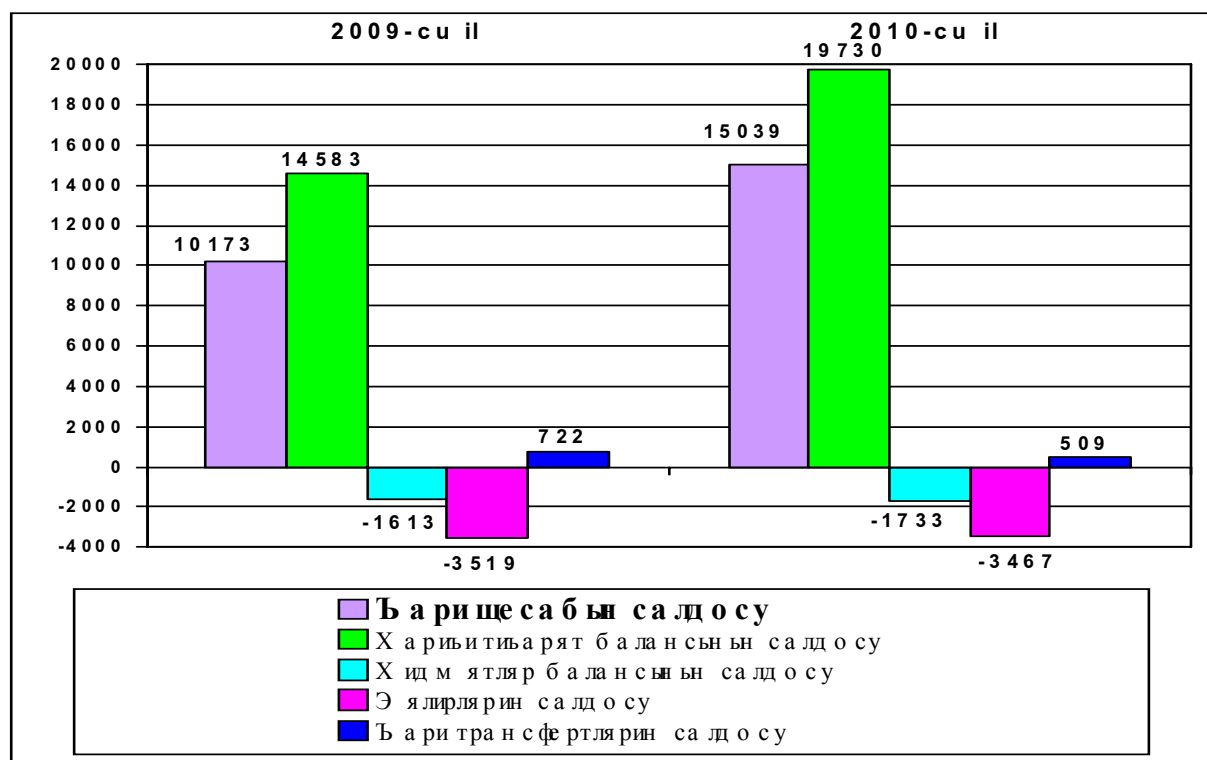
	2009-cu il	2010-cu il
		Mln. \$
<i>I. Cari əməliyyatlar hesabının saldosu</i>	<i>10172.8</i>	<i>15039.6</i>
Xarici ticarət balansı	14582.9	19730.4
Xidmətlər balansı	-1612.6	-1732.9
Gəlirlər balansı	-3519.2	-3467.0
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	-3152.6	-3052.4
Cari transfertlər balansı	721.7	509.1
<i>II. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabının saldosu</i>	<i>-7481.8</i>	<i>-4578.4</i>
Birbaşa investisiyalar	146.2	329.1
- Azərbaycanca cəlb olunmuş	2899.0	3347.3
- Xaricə yönəldilmiş	-326.1	-232.0
- İnvestisiyaların repatriasiyası	-2426.7	-2786.2
Kreditlər və digər investisiyalar	-7628.0	-4907.5
<i>III. Tədiyə balansının ümumi saldosu (Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi)</i>	<i>2691.0</i>	<i>10461.2</i>

Cari əməliyyatlar hesabı

2010-cu ildə cari əməliyyatlar hesabında 15.0 mlrd. \$ məbləğində profit yaranmış, o cümlədən neft-qaz sektoru üzrə cari hesabın profisiti 19.9 mlrd. \$ məbləğində olmuşdur. Neft-qaz sektorunun profisiti qeyri-neft sektoru üzrə cari hesabın 4.8 mlrd. \$ məbləğində kəsirini tam örtmüşdür.

¹ Tədiyə balansının metodoloji tərtibatı ilə bağlı http://cbar.az/assets/1186/final_metod.pdf sahifəsinə müraciət edilə bilər.

Mln. \$

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 33.2 mlrd. \$ təşkil etmiş və *xarici ticarət balansı 19.7 mlrd. \$ məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.*

2010-cu ildə Azərbaycanın dünyanın 150-dək dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 12%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 88%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür. Dövlətimizin İtaliya, ABŞ, Fransa, Rusiya, İsrail, Birləşmiş Krallıq, Türkiyə, Ukrayna, Gürcüstan və Çin ilə daha intensiv ticarət əlaqələri olmuşdur. (Ümumi ticarətdə bu ölkələrin payı 68% təşkil etmişdir).

2010-cu ildə xarici ticarət üzrə əsas tərəf müqabilləri

(Mln. \$)

	<i>Əmtəə dövriyyəsi</i>	<i>İxrac</i>	<i>İdxal</i>	<i>Saldo</i>
<i>İtaliya</i>	7476	7356	120	+7236
<i>ABŞ</i>	2665	2451	214	+2237
<i>Fransa</i>	2001	1865	136	+1729
<i>Rusiya Federasiyası</i>	1968	862	1106	-244
<i>İsrail</i>	1811	1751	60	+1691
<i>B.Krallıq</i>	1761	1452	309	+1143
<i>Türkiyə</i>	1619	905	714	+191
<i>Ukrayna</i>	1328	910	418	+492
<i>Gürcüstan</i>	981	939	42	+897
<i>Çin</i>	945	311	634	-323
<i>Başqaları</i>	10667	7674	2993	+4681
<i>Cəmi</i>	33222	26476	6746	+19730
<i>O cümlədən:</i>				
<i>MDB dövlətləri</i>	4117	2165	1952	+213
<i>Digər dövlətlər</i>	29105	24311	4794	+19517

Əmtəə ixracı. Hesabat ilində əmtəə ixracı 26.5 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İxrac olunmuş malların strukturunda neft-qaz məhsullarının payı 94.9% olmuşdur.

Xarici dövlətlərə 23.8 mlrd. \$ neft məhsulları ixrac olunmuş, ixrac olunmuş neft məhsullarının 1571.5 mln. \$-ı neft emalı məhsullarının, 22.3 mlrd. \$-ı isə xam neftin ixracının payına düşür.

İxrac olunmuş xam neftin 21.0 mlrd. \$-ı Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) tərəfindən hasil olunmuş neftin ümumi dəyəridir. İxrac olunmuş ümumi xam neftin 1.3 mlrd. \$ isə digər müəssisələr tərəfindən xaricə göndərilmişdir ki, bunun da 126.3 mln.\$ Şahdəniz yatağından hasil edilmiş kondensatın, 1162.5 mln. \$ isə ARDNŞ-nin payına düşür.

2010-cu ildə ölkənin **qeyri neft-qaz** ixracı ötən ilə nisbətən 20% artaraq 1.4 mlrd. \$ təşkil etmişdir.

İxracın strukturunu

	2009-cu il		2010-cu il	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İxrac - cəmi	21096.8	100.0	26476.0	100.0
o cümlədən:				
1.Yanacaq-xammal məhsulları	20217.3	95.9	25398.6	95.9
- neft-qaz məhsulları	19969.5	94.7	25107.5	94.8
- digər xammal	247.8	1.2	291.1	1.1
2.Maşın və avadanlıq	257.0	1.2	336.1	1.3
3.İstehlak malları	594.3	2.8	725.6	2.7
4.Digər mallar	28.2	0.1	15.7	0.1

Əmtəə idxalı. Hesabat ilində əmtəə idxalı 6.7 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İstehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 2954.3 mln. \$ olmuş, bunun da 1050.4 mln. \$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür.

İdxalın strukturunu

	2009-cu il		2010-cu il	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İdxal-cəmi	6513.9	100.0	6745.6	100.0
cümlədən:				
1.İstehlak malları	2587.0	39.7	2954.3	43.8
- ərzaq məhsulları	826.7	12.7	1050.4	15.6
- digərləri	1760.3	27.0	1903.9	28.2
2.İnvestisiya yönümlü mallar	773.3	11.9	689.0	10.2
- beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları	402.2	6.2	559.0	8.3
- digərləri	371.1	5.7	130.0	1.9
3. Digər mallar	3153.6	48.4	3102.3	46.0

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 10.2% təşkil edərək 689.0 mln. \$ olmuşdur. Bunun 81.1%-ni beynəlxalq neft-qaz kontraktları çərçivəsində istifadə olunmuş investisiyalar hesabına

idxal edilmiş mallar təşkil edir. Bundan başqa ölkəyə ümumi məbləği 3102.3 mln. \$ olan istehsal təyinatlı maşın-avadanlıq, kimya, qara və əlvan metal məhsulları da gətirilmişdir.

Xidmətlər balansı

2010-cu ildə xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuş və bu xidmətlərin ümumi həcmi 5862.7 mln. \$ təşkil etmişdir. Bunun 3797.8 mln. \$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 2064.9 mln. \$ isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir. Beləliklə, xidmətlər balansının saldosu mənfi 1732.9 mln. \$ olmuşdur.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 24.6%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 1444.7 mln. \$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 55.4%-i Azərbaycan rezidentlərinin xarici dövlətlərin nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır.

Azərbaycanın rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin ümumi dəyəri isə 644.0 mln. \$ təşkil etmişdir.

Hesabat ilində xarici ölkə vətəndaşlarına turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 620.7 mln. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bunun 33.5%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycana işgüzar səfərləri ilə bağlıdır.

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri əvvəlki ilə nisbətən 2 dəfə artaraq 745.0 mln. \$ məbləğində olmuşdur. Bunun 73.9%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri vəsaitlərin (məlik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla) payına düşür.

Ümumiyyətlə, qarşılıqlı xidmətlərin ölkənin xarici dövlətlər ilə əmtəə və xidmətlər üzrə ümumi idxal-ixrac dövriyyəsində xüsusi çəkisi 15% təşkil etmişdir.

Gəlirlər balansı

Hesabat ilində gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 4818.2 mln. \$-a çatmışdır. Bunun 86%-ni (4142.6 mln. \$) Azərbaycandan ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (3082.4 mln. \$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qeyri-rezidentlərə ödənilmiş əmək haqları (113.6 mln. \$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (212.0 mln. \$) təşkil edir.

Cari transfertlər balansı

Cari transfertlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 2.3 mlrd. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bu məbləğin 60.9%-ni ölkəyə daxilolmalar təşkil edir.

Cari transfertlər üzrə ümumi daxilolmaların 94.2%-ni xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 2.3%-ni ölkəyə gətirilən humanitar idxal mallarının dəyəri, 3.5%-ni isə digər daxilolmalar təşkil edir.

Bütövlükdə, cari transfertlər üzrə əməliyyatların müsbət saldosu 509.1 mln. \$ təşkil etmişdir.

Kapitalın və maliyyənin hərəkəti

2010-cu ildə xaricdən cəlb olunmuş kapitalın ümumi həcmi əvvəlki illə müqayisədə 1.5 dəfə artaraq 8.3 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Bu göstərici əsasən ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların və xarici kreditlərin hesabına formalaşmışdır.

Cəlb olunmuş xarici kapitalın strukturu

	2009-cu il		2010-cu il	
	Mln. \$-la	Xüsusi çəkisi, %-lə	Mln. \$-la	Xüsusi çəkisi, %-lə
Birbaşa investisiyalar	2899.0	51.5	3347.3	40.3
- neft-qaz sektoru	2146.3	38.1	2573.4	31.0
- digər sektorlar	752.7	13.4	773.9	9.3
Kreditlər və digər investisiyalar	2729.9	48.5	4966.2	59.7
- dövlət təminatlı kreditlər	646.8	11.5	735.5	8.8
- dövlət təminatı olmayan kreditlər	1020.9	18.1	2635.3	31.7
- neft-qaz sektoru	77.0	1.4	667.6	8.0
- banklar	734.8	13.0	1686.6	20.3
- digərləri	209.1	3.7	281.1	3.4
- digər investisiyalar	1062.2	18.9	1595.4	19.2
Neft bonusu	1.0	-	2.0	-
C Ə M İ	5629.9	100.0	8315.5	100.0

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 3347.3 mln. \$ olmuşdur. Bu investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 76.9% təşkil etmişdir. Cəlb olunmuş sərmayələr iri neft-qaz layihələrinin, əsasən BP Eksploreyşn (Şah Dəniz) Ltd. layihəsi və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Azəri-Çıraq-Günəşli yatağında görülən işlərin maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuşdur.

Qiyətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 773.9 mln. \$ olmuşdur. Bu da ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa xarici investisiyaların ümumi həcmnin 23.1%-ni təşkil etmişdir.

Kreditlər və digər investisiyalar

Əvvəlki illə müqayisədə hesabat dövründə kreditlər və digər investisiyalar formasında cəlb olunmuş sərmayələrin xüsusi çəkisi xarici kapitalın strukturunda 1.8 dəfə artaraq 59.7% (4966.2 mln. \$) təşkil etmişdir. Artım əsasən neft-qaz sektoru və banklar

tərəfindən cəlb edilmiş kreditlər hesabına olmuşdur. Kreditlərin 21.8%-i (735.5 mln. \$) birbaşa dövlət və dövlət təminatı əsasında cəlb olunmuş kreditlər (beynəlxalq maliyyə və digər təşkilatlar tərəfindən ayrılmış kreditlər), 78.2%-i (2635.3 mln. \$) isə dövlət təminatı olmayan kreditlərdir ki, bunun da 1686.6 mln. \$-ı banklar, 667.6 mln. \$-ı neft-qaz sektoru, 281.1 mln. \$-ı isə digər müəssisələr və firmalar tərəfindən cəlb olunmuşdur.

Əvvəlki dövrlərdə cəlb olunmuş kreditlər üzrə hesabat ilində 2052.0 mln. \$ geri qaytarılmışdır. Qaytarılmış kreditlərin 44.3%-i (909.9 mln. \$) bank sisteminin, 12.3%-i (252.2 mln. \$) dövlət və dövlət təminatı əsasında cəlb olunmuş kreditlərin, 30%-i (615.9 mln. \$) neft-qaz sektorunun, 13.4%-i (274.1 mln. \$) isə digər müəssisələr və firmaların payına düşür.

Ehtiyat aktivləri

Hesabat ilində ölkənin ehtiyat aktivləri 10461.2 mln. \$ məbləğində artmışdır.